

1 - ①

Náš rodák Maximilián Hell

20.11.18

má pomník na mesiaci.

Kultúrnaosť meue a jej národa sa prejavuje podľa toho, ako si dokáže vážiť paviatku svojich predkov. Sú to vedy veľké osobnosti, ktorých myslenie a svetonáor usmerňuje vývoj vedy, umenia, techniky i politiky do nových pokrokových dymenzii.

Jednou z najväčších postáv astronómie vedy v 18. storočí je náš rodák Maximilián Hell. Tento veľký vedec, bádateľ a priekopník modernej astronómie, autor významných matematických prác, fyzikálnych pokusov, historik a lingvista sa narodil v známej rodine Hellovov 15. mája 1720 na Viudšachte - Sloveuskej Baui. Nadanie, talent a sklony k technickým vedám sa prenášali z otca na synov. Véd nasledkou otca, Mateja Kornela Hella a staršieho brata Josefa Karola Hella sa u nás, na Viudšachte - Sloveuskej Baui, Serax Štiavnické Baue, uskutočnila prvýkrát na vede komplexná mechanizácia bauských pohonov; vybudoval sa jedinečný vodohospodársky systém na pohon bauských strojov s umelými jazierami, ktorý bol vyhlásený vedcami na svetový úspech.

Maximilián kákladnú školu vychodil

vo svojom rodisku v Slovenskej Baui. Nixšie gymnázium absolvoval v Bauskej Bystrici. Ako 18 ročný vstúpil do jezuitskej rehole v Trenčine. V rokoch 1741-45 bol podučač filozofie a asistent profesora Franka na viedenskej univerzite, ktoré opoľu rozšírili o kabinet - múzeum experimentálnej fyziky. Uložil si v ňom svoju zbierku hodín, meracích prístrojov a modely bauských strojov. Počas tohoto štúdia maoberal sa aj astronomiou a so káuzjom navštevoval jezuitskú hvzdárňu.

Na gymnázium v Levoči, ktoré šesito sa k jeho pobytu 2 roky, vyučoval jazyk latinuský, dejepis, kemepis, maoberal sa bauským meračstvom a prelókil bauské právo k nemčeny do latinčiny.

Roku 1747-51 študoval teológiu na univerzite vo Viedni. Po vysvätení za kňaka vrátil sa na krátky čas domoo, prednával na univerzite v Trnave a vypracoval plány na výstavbu a kariadennú univerzitného observatória.

Roku 1752-55 opustil naše hranice, lebo bol vyslaný do Rumunska. Na kolégium v Kluži prednášal matematiku, fyziku. Káuzimavé k tejto doby sú jeho kávery, v ktorých poukazoval na súvislosť medzi magnetizmom a elektrinou. Kriadil saoo nové akademické kolegium a vybudoval hvzdárňu. Nasích rodákov křizícich v Rumunsku pohrievalo v tom čase sluko domooiny, lebo ako kňax ich spovedal a im kákal v reči materinskej, v jazyku slovenskou, ktorého káklady si osvojil ku se nás, v Slovenskej Baui, medzi našimi slovenskými bauskymi.

Do histórie vedy dostáva sa Maximilián Hell najmä od roku 1755. Ako riaditeľ univerzitného observatória, cisársky astronóm a matematický profesor mechaniky osvedčil sa tak, že observatórium vo Viedni stalo sa centrom prírodovedeckého bádania v celej habsburskej monarchii a dalo mu popredné miesto v celom astronómickom svete.

V rokoch 1757-93 až do jeho smrti i rok po nej, pravidelne vychádzali astronómické ročenky - Ephemerides Astronomicae. Boli v nich rok vopred vypočítané pohyby a polohy Sluka, Mesiaca, roklokenie planét, ako aj iné astronómické výpočty dôležité pre námornú plavbu. Hellove astronómické ročenky vychádzali v viedenskej hviezdárne o celé desaťrocie skôr ako anglické a skoro o dve desaťrocie skôr ako ročenky berlínskej akadémie.

Mimoriadny úspech mal, keď na porvanie dánskeho kráľa Kristiána VII. odišiel na polárny kruh, aby 3.6.1769 v ostrova Vardö pozoroval jediný prírodný úkaz, prechod Venuše pred slnečným diskom. Po pozorovaní vyrábal paralaxu Sluka a podľa nej vrdialenosť Zeme od Sluka. Plynulo činom položil matematické základy pre dnešné kozmické lety a preto jedov v krásterov na mesiaci mesie meno má jeho meno.

Roku 1775 vypracoval návrh na kriadenie Ríšskej akadémie vied vo Viedni.

- Kellova vedecká, organizačorská, publikačná i pedagogická činnosť bola veľmi rozsiahla a preto dostával vysoké ocenenia z celého sveta. Bol dopisujúci člen Dánskej akadémie vied v Kodani, Kráľovskej spoločnosti vied v Paríži a Londýne, člen Akadémie vied v Štokholme, Trondheime, Göttingene a Inštitútu vied v Bologni. Dlhé roky spolupracoval s anglickou Royal Society, ktorá ho roku 1790 vymenovala Radou anglickej vlády. V roku 1970 pri spomienke na 250 výročie nášho veľkánua astronomickej vedy zaradilo ho UNESCO do Kalendára výročí významných svetových osobností.

Učeu nášmu rodákovi, ktorého život sa začal 15. mája 1720 na Vudtsachte - Slovenskej Braui a po bohatej vedeckej činnosti zhasol 14. apríla 1792 vo Viedni, prejavujeme týmto spomienkami vdaky.

Ludmila Števková